

Od redakcji

W szesnastym tomie „Polskiego Rocznika Muzykologicznego” tematem przewodnim czynimy „Muzykę i miasto”. Związkom muzyki i miasta była bowiem poświęcona odbywająca się w dniach 12–14 października 2017 roku w Łodzi (Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów) 46. Ogólnopolska Konferencja Muzykologiczna ZKP, a niniejszy „Rocznik” prezentuje niektóre z rezultatów tej ważnej naukowej dyskusji. Tematem dociekań są, zasadniczo rzecz biorąc, relacje zachodzące między twórczością kompozytorską i życiem muzycznym a instytucjami czy elementami funkcjonalnymi miasta. Analizowane są one z różnych perspektyw i w wielorakich kontekstach. W pierwszej części tomu czytelnik znajdzie osiem takich artykułów napisanych przez autorów reprezentujących nie tylko różne pokolenia, ale też różne środowiska akademickie czy specjalizacje badawcze i wkraczających nierzadko w zakres interdyscyplinarności.

Tło historycznych związków Krakowa i Ostrzyhomia stanowi dla Ewy Bielińskiej-Galas impuls do poszukiwania podobieństw między krakowską a ostrzyhomską psalmodią mszalną. Porównując formuły tonów psalmowych przekazane w *Graduale Strigoniense* i w reprezentatywnych gradułach tradycji krakowskiej, Autorka dochodzi do wniosku, że podobieństwa te wynikają ze słabszego zanikania śladów oddziaływania starszych archetypów tradycji gregoriańskiej. Dowodzi też wyjątkowej roli tradycji krakowskiej w kształtowaniu śpiewu gregoriańskiego w Polsce.

Dagmara Łopatowska-Romsvik opisuje natomiast proces odradzania się norweskiego życia kulturalnego w początku XX wieku na przykładzie działalności dwóch orkiestr filharmonicznych, które powstały w Kristianii i w Bergen w 1919 roku. Na podstawie analizy materiałów archiwalnych przekonuje, że dominujące koncerty symfoniczne miały istotny wpływ na zmiany „krajobrazu muzycznego” w obydwu miastach, w tym na zaznajomienie norweskiej publiczności z nowym repertuarem muzycznym; opisuje też różnorodne uwarunkowania tego procesu.

Muzyczne przemiany miasta są także przedmiotem refleksji Jolanty Szulakowskiej, która zajmuje się — w szerokim kontekście kulturoznawczym

— omówieniem zjawisk zachodzących współcześnie w Katowicach, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Instytucji Promocji i Upowszechniania Muzyki „Silesia”. Konkluzją tekstu jest natomiast potwierdzenie tezy o transformacji świadomości obywatelskiej społeczności Katowic w stronę stowarzyszenia powstałego na mocy umowy społecznej.

Z kolei Teresa Malecka zajmuje się Krakowską Szkołą Kompozytorską — tworzoną przez związanych z Krakowem kompozytorów działających w drugiej połowie XX i na początku XXI stulecia. Na podstawie kryteriów „przeżycia pokoleniowego” i „ducha czasu” tworzy godną uwagi charakterystykę owej domniemanej formacji ideowo-pokoleniowej oraz próbę definicji jej syndromu, zarówno na poziomie estetycznym, jak i techniczno-warsztatowym.

Czytając artykuł Agnieszki Draus, pozostaniemy wprawdzie w Krakowie, lecz przeniesiemy się w sferę pejzażu dźwiękowego czy też akustemologii tego królewskiego miasta. Przedmiotem rozważań Autorki jest bowiem powstała w 2000 roku symfonia *Dzwony krakowskie* Marka Stachowskiego rozpisana na wirtualny karylion złożony z najbardziej charakterystycznych pod względem brzmieniowym dzwonów kościelnych. Z analizy struktury i formy utworu wyłania się intrygujący obraz „muzyki dla miasta” — rezultatu artystycznego zakomponowania brzmień użytkowych.

Kolejny artykuł, pióra Bartosza Barańskiego, dotyczy swoistej konfrontacji architektoniczno-muzycznej. Dokonując transpozycji elementów właściwych kompozycji muzycznej (dominanta i tonika) na kompozycję architektoniczną (i urbanistyczną), Autor zajmuje się — na wybranych przykładach — zjawiskiem wyznaczania centralnej części miasta przez dominantę architektoniczno-urbanistyczną.

Tekst Mikołaja Rykowskiego dotyczy z kolei kwestii miejskiego gustu muzycznego poddanego działaniom globalnych strategii manipulacyjnych. Przedmiotem uwagi autora są systemy monitorujące społeczne upodobania i rekomendujące nagrania muzyczne, a celem — poszukiwanie odpowiedzi na pytania, czy w takich warunkach możliwe jest dokonanie swobodnego wyboru rodzaju muzyki i w jaki sposób wpływają one na rozumienie terytorialnej i kulturowej przynależności.

Główną część tomu wieńczy artykuł Katarzyny Babulewicz, dotyczący form obecności toposu miasta w filmach animowanych dla dzieci wyprodukowanych w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1948–1983. Autorka bada sposoby nadawania miastu różnorodnego statusu ze szczególnym uwzględnieniem traktowania scenerii miejskiej jako środka przekazu treści ideologicznych i symbolicznych poprzez pryzmat charakteru i funkcji podążającej za obrazem muzyki.

W drugiej części „Rocznika” zebrane zostały cztery artykuły prezentujące różne aspekty prowadzonych współcześnie badań nad muzyką polską. Tomasz Tarnawczyk podejmuje próbę opisanego paradoksu jako wszechobecnego elementu rzeczywistości socrealistycznej w kontekście muzyki na przykładzie wybranych dzieł polskich kompozytorów oraz zjawiska folkloryzmu. Amerykańska badaczka Cindy Bylander analizuje natomiast recepcję kompozycji elektroakustycznych zrealizowanych w Studiu Eksperymentalnym Polskiego Radia i prezentowanych na festiwalach „Warszawska Jesień” w odniesieniu do dominującej narracji o wyróżniającym się emocjonalnością paradygmacie muzyki polskiej początku lat 60. ubiegłego wieku. Krzysztof Bilica zgłębia z kolei tajniki Chopinowskiego rubata, stawiając interesującą tezę na temat sposobu jego wykonywania w relacji do tempa gry obu rąk. Na koniec zaś Julia Rutkowska daje wnikliwą analizę *IX Symfonii* Aleksandra Tansmana, dzieła pozostającego jednym z niewielu niewydanych za życia tego kompozytora utworów. Z wiarą zatem, że *varietas delectat*, serdecznie zapraszam do lektury.

Iwona Lindstedt, redaktor naczelna

Editorial

The main topic of the sixteenth volume of *Polski Rocznik Muzykologiczny* is “Music and the City.” The links between music and the city were discussed at the 46th National Musicological Conference of the Polish Composers’ Union, held on 12–14 October 2017 in Łódź (Bacewicz Academy of Music). The present volume contains some of the results of this important scholarly debate. Generally speaking, on the one hand the authors discuss the relations between composing and musical life, and on the other institutions or functional elements of the city. These relations are analysed from various perspectives and in multiple contexts. In the first part of the volume, readers will find eight such papers written by authors who represent not only different generations but also different academic circles or specialties, often embarking on reflections of interdisciplinary nature.

The background provided by the historical links between Kraków and Esztergom has prompted Ewa Bielińska-Galas to look for similarities between the Kraków and Esztergom mass psalmodies. Comparing the formulas of psalm tones found in the *Graduale Strigoniense* and representative graduals of the Kraków tradition, the author concludes that the similarities are a result of weaker disappearance influences of older archetypes of the Gregorian tradition. In addition, she demonstrates the unique role of the Kraków tradition in the evolution of Gregorian chant in Poland.

Dagmara Łopatowska-Romsvik describes the revival of Norwegian cultural life in the early 20th century, using as her examples the work of two philharmonic orchestras founded in Kristiania and Bergen in 1919. Drawing on her analysis of archive material, she argues that the dominant symphonic concerts had a significant impact on changes in the “musical landscape” in both cities, including the introduction of Norwegian audiences to a new musical repertoire. She also describes various determinants of the process.

Musical transformations of a city are also explored by Jolanta Szulakowska, who discusses—in a broad cultural context—the phenomena taking place in Katowice today particularly the work of the “Silesia”

Institution for the Promotion and Dissemination of Music. She concludes by confirming the thesis concerning the transformation of the civic consciousness of the local community in Katowice towards an association based on a social contract.

Teresa Malecka tackles the topic of the Kraków School of Composition, made up of composers associated with Kraków, and active in the second half of the 20th and at the beginning of the 21st century. Using criteria like “generational experience” and “spirit of the times,” she creates a noteworthy portrait of this ideological-generational formation and tries to define its syndrome, both on the aesthetic and technical levels.

Reading the paper by Agnieszka Draus, we remain in Kraków, but we move to the sphere of soundscape or acoustemology of the royal city. The author focuses on Marek Stachowski’s *Kraków Church Bells Symphony*, written in 2000 for a virtual carillon consisting of the most characteristically sounding church bells in the city. Her analysis of the structure and form of the piece reveals an intriguing picture of “music for the city—a result of an artistic transformation of utilitarian sounds.

The next article, by Bartosz Barański, is devoted to an architectural-musical confrontation. Transposing elements characteristic of musical compositions (the dominant and the tonic) to an architectural (and urban) composition, the author tackles—using selected examples—the phenomenon of the central part of the city being defined by the architectural-urban dominant.

Mikołaj Rykowski discusses the issue of urban musical taste influenced by global manipulation strategies. The author focuses on systems monitoring social tastes and recommending musical recordings, in order to answer the questions if in a such conditions it is still possible to freely choose music, and how these conditions influence the understanding of the territorial and cultural attachments.

The main part of the volume ends with Katarzyna Babulewicz’s article on the presence of the city topos in animated films for children produced in Central Europe in 1948–1983. The author explores the ways in which the city is accorded varied statuses, particularly taking into account the urban setting used as a means to convey an ideological and symbolic message through the nature and function of the music following the image.

In the second part of *Rocznik Muzykologiczny* we find four articles presenting various aspects of current research into Polish music. Tomasz Tarnawczyk attempts to describe a paradox, as an omnipresent element of socialist realist reality in the context of music, using selected works by Polish composers as well as the phenomenon of folklorism. The American scholar Cindy Bylander analyses the reception of electroacoustic compositions produced in the Polish Radio's Experimental Studio and presented at the Warsaw Autumn Festivals, referring to the dominant narrative of the characteristically emotional paradigm of Polish music of the early 1960s. Krzysztof Bilica explores the secrets of Chopin's *rubato*, formulating an interesting thesis concerning its performance in relation to the tempo of both hands. In the end, Julia Rutkowska provides an insightful analysis of Aleksander Tansman's *Symphony No. 9*, one of the few works never published during the composer's lifetime.

Believing that *varietas delectat*, I warmly recommend the present volume.

Iwona Lindstedt, Editor-in-chief